

p. 5 Woord vooraf Yoeri Meessen

‘Momenteel te zien is onze tentoonstelling over de Apocalyps – die super-mooie reviews heeft ontvangen – waarin we balanceren tussen hoop en vrees. In een wereld die razendsnel verandert, voelen we allemaal die spanning tussen wat komen gaat en wat we dreigen te verliezen. Dat is een oeroud gevoel, van Genesis tot de Apocalyps. Juist in zulke tijden bieden boeken houvast. Ze geven woorden aan onze diepste angsten en dromen, en laten zien hoe schrijvers en kunstenaars door de eeuwen heen betekenis gaven aan grote maatschappelijke omwentelingen. Boeken bieden ons een schuilplaats voor onze vrees, maar gelukkig ook de woorden voor onze hoop.’

p. 10-12

Sinds 2025 geeft Huis van het boek aan makers en onderzoekers op het gebied van typografie, boeken en illustratie de vrijheid om op de tweede verdieping van het museum hun werkproces te tonen. Dit jaar bijt typograaf en kunstenaar Céline Hurka het spits af met ‘Een nieuwe natuur’. Naar aanleiding van de kunstenaarsresidentie werd zij door Rickey Tax geïnterviewd, (natuurlijk) in de tuin van het museum.

FOTO DEWI VAN DER LAAN

p. 14 - 15

De rubriek Aanwinsten die met steun van de Vrienden zijn aangeschaft is dit keer exclusief gewijd aan boeken door en voor vrouwen. Ariane Toussaint maakte een tactiel boek op textiel, Veronika Schäpers bond haar boek in een brandwerend kussen en Sarah Kemle drukte voor de eerste keer een Filipijns schrift in hoogdruk. *The little abolitionist* richtte zich specifiek op een vrouwelijk publiek.

Apocalyps, vrees en hoop

FOTO THE BOOK PHOTOGRAPHER

Hartmann Schedel, Liber chronicarum, 12 juli 1493
Coll. Rijksmuseum Huis van het boek.

Het einde is nabij, het is gedaan. Zo voelt het de laatste tijd dan toch. De universiteit van Chicago houdt een Doomsday Clock bij, een symbolische klok die aangeeft hoe dicht de mensheid zich naar schatting bevindt bij middernacht ofwel een zelf veroorzaakt einde van de beschaving. Begin dit jaar, op 27 januari, is de klok opnieuw bijgesteld. Het is inmiddels 85 seconden voor 12.

2025 is geëindigd in de top 3 van warmste jaren ooit. Op dit moment verdwijnen er ongeveer duizend gletsjers per jaar. Een aantal dat alleen maar gaat toenemen. Ook zouden er in 2025 zo'n 44 diersoorten zijn uitgestorven.

Volgens onderzoek van Al Jazeera heeft Israël in Gaza munitie ingezet die zo'n extreme hitte ontwikkelt dat menselijke lichamen volledig zouden zijn verbrand. Van bijna 3000 Palestijnen is vrijwel geen stoffelijk overschot teruggevonden. 3000 mensen zijn vrijwel volledig van de aardbodem weggevaagd. Het heeft haast Bijbelse proporties, maar het gebeurt hier en nu.

Wij kijken toe.

Begin dit jaar laten Amerika en Israël bommen vallen op Iran. Verschillende van deze bommen raken een meisjesschool in Minab. Ruim 160 onschuldige burgers, waaronder voornamelijk kinderen, worden gedood, nog eens 100 anderen raken gewond en zijn getekend voor het leven.

FOTO AAD HOOGENDOORN

Carolein Smit, *Lam op het boek met zeven zegels*, 2026. Met dank aan de kunstenaar.

Volgens verschillende nieuwsmidia zouden Amerikaanse troepen op de vooravond van het begin van wederom een nieuwe oorlog zijn geïnstrueerd dat hun strijd onderdeel is van Gods plan waarbij er passages werden voorgelezen uit het Bijbelboek Openbaring over een kosmische strijd op weg naar het einde en de terugkomst van Christus.

Op 27 februari openden we in het museum de tentoonstelling 'Apocalyps, vrees en hoop'. Een tentoonstelling over de eindtijd zoals deze wordt omschreven in de Bijbel. Boeken uit de collectie van het museum tonen verbeeldingen van het einde van de wereld in de vorm van gewelddadige ruiters, dansende skeletten, zevenkoppige beesten, duivels, vuurzeeën en verwoesting. In goede marketingtermen zou je de tentoonstelling 'actueler dan ooit' kunnen noemen, maar wat de tentoonstelling laat zien is dat die angst voor het einde van de wereld van alle tijden is.

FOTO AAD HOOGENDOORN

In 1493 rolt het *Liber chronicarum* van de Neurenbergse drukpers van Anton Koberger. Dit meesterwerk van de vroege boekdrukkunst, dat nu is te zien in het museum, vertelt de geschiedenis van de wereld en laat historische gebeurtenissen, legendes, fictie en religie in elkaar overlopen. Het boek begint bij de Bijbelse schepping, met prachtige, haast abstracte, houtsneden. Het geschiedenisboek eindigt alleen niet in 1493, zoals je zou verwachten, maar kijkt vooruit. Volgens de auteur, Hartman Schedel, zou zijn boek niet compleet zijn als hij niet ook vooruit zou kijken. In zijn boek neemt hij dus ook de toekomst mee. Die toekomst betekent volgens hem het einde der tijden, de

Apocalyps. Voor de 15de-eeuwse lezer staat de toekomst net zo vast als het verleden.

Een pamflet in de tentoonstelling omschrijft de winter van 1646 in Amsterdam. Er is een nieuwe pestepidemie en honderden Amsterdammers bezwijken aan de ziekte. Gelijktijdig zijn er verschillende bomen aan de grachten in tweeën gespleten en is er ook nog eens een 'vuurighe staert-ster' of komeet aan de hemel te zien. Volgens het pamflet kan het niet anders dan dat dit gaat om straffen of beproevingen van God en dat het voortekenen zijn van nog meer onheil en misschien zelfs wel het naderende einde.

Op 6 augustus 1945, om kwart over acht 's ochtends komt de wereld gevaarlijk dicht bij dit einde. De Amerikanen werpen een atoombombom op de Japanse stad Hiroshima. De stad wordt volledig verwoest en tienduizenden

mensen worden in een fractie van een seconde vermoord. Anderen raken ernstig verbrand en verwond. Na de explosie vallen er dikke regendruppels op de stad. Ze zijn zwart van de rook en zwaar radioactief besmet. Een hartverscheurend prentenboek van de Japanse kunstenaar Toshi Maruki vertelt, door de ogen van een kind, over deze verschrikkelijke verwoesting die een bruisende stad verandert in een desolaat landschap.

Het zijn rampzalige situaties als deze die we zijn gaan omschrijven als 'apocalyptisch',

Müge Yilmaz, installatie *The Adventures of Umay Ixa Kayakizi*, 2021-2026. Met dank aan de kunstenaar.

verwijzend naar het laatste boek van de Bijbel: de Openbaring van Johannes. Een tekst geschreven in de eerste eeuw voor Christus door ene Johannes die op dat moment in ballingschap verblijft op het eiland Patmos. Daar afgezonderd van de rest van de wereld ontvangt hij een reeks visioenen. Als in een droom ziet hij het einde van de wereld zich voor zijn ogen onvouwen. Hij krijgt de opdracht om alles wat hij ziet op te schrijven en door te geven.

Boeken in de tentoonstelling tonen de worsteling van kunstenaars die in latere tijden de beschrijvende teksten van Johannes terug moeten vertalen naar beeld. Iets wat tot soms ongemakkelijk gekunstelde verbeeldingen leidt. Toch zijn het juist ook die beschrijvingen waardoor de tekst van Johannes nalaat al bijna 2000 jaar een bron blijft voor schrijvers, kunstenaars en filmmakers om het einde van de wereld te verbeelden. Ruim zes eeuwen aan dat soort verbeeldingen is nu te zien in de tentoonstelling, want naast boeken uit de collectie

zoals we die kennen. Een alsmaar veranderende wereld die we soms weer helemaal, al dan niet gedwongen, opnieuw moeten vormgeven.

Naast een getijdenboek met een miniatuur van de strijd van de aartsengel Michaël met de duivel, een representatie van de strijd tussen goed en kwaad, staat een sculptuur van de Zuid-Afrikaanse Johannes Segogela. In dit beeld ligt de duivel languit op een operatietafel, een tweetal engelen assisteert hem bij zijn operatie. Segogela zet de duivel in als een symbool voor zijn ultieme kwaad: de Zuid-Afrikaanse apartheid. Op de operatietafel worden de hoorns en staart van de duivel verwijderd en zijn wonden gehecht. De apartheid is ontbonden, de wonden kunnen helen.

Hoewel we de Apocalyps nu gebruiken om rampzalige situaties te beschrijven en te verbeelden, is de oorspronkelijke tekst geschreven als een bron van hoop. Het kondigt de komst aan van een nieuw, hemels koninkrijk.

Het einde van de wereld wordt beschreven om de belofte van wat volgt te versterken. Het maakt de boodschap zowel dreigend als troostend.

In de laatste zaal van de tentoonstelling staat het werk van Müge Yilmaz. Deze houten sculpturen in de vorm van prehistorische vrouwelijke godinnen, fungeren als boekenkasten voor haar verzameling feministische sciencefiction. De boeken gaan over mogelijke toekomst en bieden ruimte voor nieuwe, vrouwelijke, perspectieven op de toekomst van onze aarde.

Bijbel, Keulen, ca. 1478-1479. Coll. Rijksmuseum Huis van het boek.

van het museum tonen we ook kunstwerken van onder anderen Paul van der Eerden, Susanna Inglada, Stan Klammer, Yubin Lee, Daisy-Madden-Wells, Lana Mesić, Rory Pilgrim, Brunon Podjaski, Marisa Rappard, Johannes Segogela, Carolein Smit, Müge Yilmaz en Susanne Khalil Yusef.

Niet allemaal verbeelden zij het letterlijke einde van de wereld. In veel van hun werk herken je geen ruiters te paard, zevenkoppige beesten en trompet schallende engelen. Ze geven vorm aan actuele spanningen en onzekerheden en denken na over het einde van de wereld

Als we Johannes mogen geloven is het wachten op goddelijke interventie, maar laten we dat alsjeblieft niet doen met onze handen in onze zakken en laten we tot die tijd samen bouwen aan een betere toekomst. Hier en nu... op deze wereld.

De tentoonstelling *Apocalyps, vrees en hoop* is nog te zien tot en met 9 september 2026. Omdat verschillende van de boeken in de tentoonstelling te fragiel zijn om de gehele periode te worden tentoongesteld, wisselen we de selectie na 21 juni. Zo zijn er steeds nieuwe boeken te ontdekken.

Stijn Kemper
curator

Agenda

Kijk voor de meest recente gegevens op www.huisvanhetboek.nl of abonneer u op onze maandelijkse digitale nieuwsbrief (klik op Aanmelden nieuwsbrief op de homepage).

Tentoonstellingen

TENTOONSTELLING BELETAGE

- **t/m 6 september 2026**
Apocalyps, vrees en hoop
Al eeuwenlang, en vooral in tijden van crisis, proberen schrijvers en kunstenaars het einde van de wereld te verbeelden. Maar ook hoe de wereld er na het einde uit zal zien. Aan de hand van eeuwenoude boeken uit de museumcollectie en werk van vijftien hedendaagse kunstenaars laat de tentoonstelling deze verbeeldingen zien.

SOUTERRAIN

- Boekjes in handpalmformaat van uitgeverij Isolarii, geïnspireerd op het uitgestorven genre van Venetiaanse 'eilandboeken' uit de renaissance (ook te koop in de winkel).

TWEDE VERDIEPING

- **t/m 25 oktober 2026**
Een nieuwe natuur
Tijdens haar kunstenaarsresidentie *Een nieuwe natuur* onderzoekt Céline Hurka bloemen- en plantenmotieven in typografie. Haar bestaande werk en het werk dat zij tijdens deze kunstenaarsresidentie maakt, presenteert zij samen met boeken uit de museumcollectie.

Activiteiten

- **Gratis rondleidingen op zondag door *Apocalyps, vrees en hoop* op zondag 14 juni, 5 en 19 juli.**
Aanvang 14.00 en 15.00 uur. Aanmelden niet nodig.
- **De Creatieve Leescamping – tip voor de zomervakantie!**
Ontdek deze zomer de Leescamping in de prachtige tuin van het museum. Er zijn verschillende gratis creatieve workshops voor jonge kunstenaars. Op woensdag wordt er voorgelezen, donderdag staat in het teken van theater en vrijdag swingt de tuin met vrolijke muziek. Kijk op de website voor de actuele programmering.
- **Masterclass Quilting Bookpages / Céline Hurka & Yamuna Forzani**
Tweedaagse masterclass zaterdag 18 juli en zondag 19 juli van 11.30 – 16.30 uur
Deze workshop sluit aan bij de huidige kunstenaarsresidentie *Een nieuwe natuur* en wordt begeleid door textielkunstenaar Yamuna Forzani en typograaf Céline Hurka. Deelnemers laten zich inspireren door onze uitgaven van Morris en ontwikkelen

hun eigen gequilde boekpagina. Aanmelden via de website is vereist.

- **Lezing Abel van Gijlswijk**
zondag 16 augustus van 14.00 – 15.00 uur
Abel van Gijlswijk, wie kent iemand die hem niet kent? Zanger van Hang Youth, de helft van IJsland, iconoclast, mens van vlees en bloed en auteur van *Chaotisch denken voor gevorderden*.
- **Museumnacht Den Haag**
zaterdag 10 oktober 2026 van 19.00 – 01.00 uur
De deuren van het oudste boekenmuseum ter wereld zijn extra lang geopend voor een avond vol verrassende activiteiten.
- **Masterclass miniatuur schilderen Jaap Boerman**
Zaterdag 21 november 2026

ACTIVITEITENZOLDER

In juli en augustus is de zolder gesloten.

OPEN SCRIPTORIUM

Monniken en nonnen schreven boeken met een ganzenveer. Ook leren schrijven met een ganzenveer? Kom langs!
Elke zaterdag van 12:00 – 16:30 uur

OPEN DRUKKERIJ

Elke zondag zijn drukkers aanwezig om aan het publiek uit te leggen hoe drukkers werkten voor het digitale tijdperk.
Elke zondag van 12:00 – 16:30 uur

Museumwinkel

In de museumwinkel van Huis van het boek is voor het eerst het complete keramische alfabet van Susan Kooi en Karen Huang, te zien. Hun alfabet gaat in directe dialoog met de geschiedenis van het handgeschreven en verluchte boek en is te zien tot 30 september 2026.

In de museumwinkel is een eigentijdse selectie van boeken en leuke cadeauartikelen te vinden, zoals het prachtige boek *Colour with 28 artists*, een grootformaat kleurboek voor jong en oud met lijntekening van 28 hedendaagse kunstenaars! Prijs: € 25,-

Woord vooraf

Beste lezer,

Welkom bij een museum dat volop in beweging is. Achter de schermen wordt er hard gewerkt aan een grote onderhoudsbeurt voor onze gebouwen en aan een flinke verduurzamingsslag. Dat verdient het museum ook, met een bijzondere verjaardag op de horizon: in 2027 bestaan we namelijk maar liefst 175 jaar! Maar terwijl we naar dat grote jubileum toewerken, gebeurt er nu al ontzettend veel moois in en rondom ons museum.

FOTO AAD HOOGENDOORN

Momenteel te zien is onze tentoonstelling over de Apocalyps – die supermooie reviews heeft ontvangen – waarin we balanceren tussen hoop en vrees. In een wereld die razendsnel verandert, voelen we allemaal die spanning tussen wat komen gaat en wat we dreigen te verliezen. Dat is een oeroud gevoel, van Genesis tot de Apocalyps. Juist in zulke tijden bieden boeken houvast. Ze geven woorden aan onze diepste angsten en dromen, en laten zien hoe schrijvers en kunstenaars door de eeuwen heen betekenis gaven aan grote maatschappelijke omwentelingen. Boeken bieden ons een schuilplaats voor onze vrees, maar gelukkig ook de woorden voor onze hoop.

Die hoop en energie zien we direct terug op de kortere termijn. Deze zomer staat de Kinderleescamping in onze museumtuin voor de deur — een heerlijke plek voor alle kinderen van Den Haag en ver daarbuiten. In het bijzonder omdat vakantie voor veel gezinnen

geen vanzelfsprekendheid meer is, willen we er zijn voor de kinderen die niet weg kunnen. Omdat hun ouders de hele zomer moeten doorwerken, of omdat er thuis simpelweg geen budget is voor een vakantie. De museumtuin wordt een vrijplaats waar zij even kunnen ontsnappen aan de waan van de dag en lekker in de boeken kunnen duiken. Daarnaast verheugen we ons enorm op de vernieuwing van de Drukkerswerkplaats, die dankzij de genereuze schenking van het complete atelier van Karel Treebus een prachtige impuls krijgt. Achter de schermen vieren we ook kleine, maar onmisbare successen die vaak onzichtbaar blijven. Zo sluit stagiair Declan Frerichs vóór de zomer de registratie

van ruim 1100 antieke munten af, en ronden we half juni een succesvolle pilot met de KB af. Dankzij hun steun hebben we de eerste vijftig topstukken uit onze internationaal bekende incunabelcollectie kunnen digitaliseren. Een fantastische stap om deze eeuwenoude schatten toegankelijk te maken voor de 21ste eeuw. Het najaar belooft minstens zo inspirerend te worden. We treffen nu al de voorbereidingen voor een nieuwe kunstenaarsresidentie met kalligraaf en kunstenaar Vincent de Boer. Daarnaast openen we in samenwerking

met dr. Maria Pandiello een tentoonstelling rond getijdenboeken, waarin we een aantal absolute hoogtepunten uit onze eigen collectie kunnen tonen.

Verhalen helpen ons te navigeren door grote krachten en kleine momenten. Maar dat navigeren doen we niet alleen. Verderop in deze Leeslint leest u de bijdrage van Lisa Schmidt over de Vergulders Kring, het nieuwe initiatief dat we dit jaar zijn gestart. We hopen van harte dat meer betrokken Vrienden zich hierbij aansluiten. Want als de afgelopen periode ons iets heeft geleerd, is het wel dat de steun van onze Vrienden en stakeholders van onschatbare waarde is. Samen geven we dit bijzondere museum de toekomst.

Veel lees- en kijkplezier,

Yori Meessen
directeur

Belicht en bewaard

Een museum vol verhalen voor de Gerth van Wijksschool

FOTO ELISE MAKSAANT

In samenwerking met het mediamerk Kingstreet ontvingen wij in februari de Dr. J.A. Gerth van Wijksschool uit het Haagse Laakkwartier. Dankzij opbrengsten van netwerkdiners die Kingstreet organiseert, kon een bijzondere dag in Huis van het boek worden aangeboden. Op deze basisschool zitten relatief veel kinderen uit

Oost-Europa, die vaak een taalachterstand hebben omdat de ouders geen Nederlands spreken. De basisscholieren kregen een ochtend vol verhalen en tekeningen, die werd verzorgd door de bekroonde kinderboekenillustrator en schrijver Ludwig Volbeda en kinderboekenschrijfster Lizette de Koning.

Haagse stadstekenaar in het Koetshuis

Sinds 2023 heeft Den Haag ieder jaar een andere stadstekenaar. Deze stadstekenaar brengt op eigenzinnige manier de stad in kaart en bouwt hiermee aan een artistiek archief van de stad door hedendaagse ogen. Alle tekeningen van de stadstekenaar worden opgenomen in de beeldcollectie van het Haags Gemeentearchief. Zo kan iedereen de stadstekeningen bekijken en ontstaat er tijdsdocument van Den Haag voor nu en in de toekomst. In 2025 was het de beurt aan Kexin Hao (Beijing 1993). Kexin is beeldend kunstenaar en woont en werkt

in Den Haag. Zij maakt kunst, design en theater, met een focus op performance, en combineert diverse media, waaronder video, drukwerk, choreografie en muziek met popcultuur, zoals aerobics, videogames, online streaming en poppentheater. Van 14 maart tot en met 12 april was in het Koetshuis een overzicht van haar werk als stadstekenaar te zien. Originele tekeningen werden getoond naast beeldmateriaal van haar inspiratiebronnen uit het Haags Gemeentearchief en uit workshops. Bij de 84e edities van Hoogtij, de Haagse

FOTO DEWI VAN DER LANS

hedendaagse kunstroute, verzorgde Kexin een performance ter gelegenheid van de opening van de tentoonstelling.

Vlaamse erfgoedbibliotheek in Den Haag

FOTO SOPHIE ROCHMES

Donderdag 12 maart bezocht een delegatie uit Vlaanderen Den Haag, voor een kennisuitwisseling met collega's van KB nationale bibliotheek en Huis van het boek. De ontmoeting was georganiseerd door vzw Vlaamse Erfgoedbibliotheek, dat instellingen die bibliothecaire

erfgoedcollecties in Vlaanderen en Brussel beheren ondersteunt bij de uitvoering van hun functies. De twintig collega's waren vertegenwoordigers van de Universiteitsbibliotheek Gent, M Leuven, de Bibliotheek Grootseminarie Brugge, de Erfgoedbibliotheek Hendrik Conscience, het Ruusbroecgenootschap, UAntwerpen, Museum Mayer van den Bergh, KU Leuven, het Rijksarchief Antwerpen-Beveren, de Openbare Bibliotheek Brugge, het Huygens Instituut en de Vlaamse Erfgoedbibliotheek. Zij werden voor een ochtendprogramma ontvangen in de KB, nationale

bibliotheek, waarna Huis van het boek het programma na de lunch verzorgde. Yoeri Meessen heette de deelnemers hartelijk welkom en nam hen mee in de nieuwe ambities van het museum. Met interesse werd kennisgenomen van het gebruik van de leeszaal door studenten van de kunstacademie in Den Haag, en de activiteiten die Huis van het boek organiseert, zoals de demonstraties met de drukpers op zolder en de 'Open Mic' evenementen van de Living Poets Society. Rickey Tax gaf een inleiding op de geschiedenis van het museum en de collecties. Na een kennismakingsronde leidde curator Stijn Kemper de groep door de tentoonstelling 'Apocalyps, vrees en hoop' en toonde Rickey Tax in de Boekzaal een aantal boeken op de hand.

100 jaar Best verzorgde boeken in Nederland

FOTO FRANK JANSEN

Dit jaar wordt stilgestaan bij honderd jaar best verzorgde boeken in Nederland. In drie periodes (1925-1929, 1948-1970 en 1986-heden) zijn boeken beoordeeld

op hun uiterlijke verschijning. Op 15 mei jongstleden kwamen circa honderd 'boekenmakers' bijeen om een keuze te maken uit de reeds bekroonde boeken van de afgelopen 100 jaar. Huis van het boek was hiervoor de uitgelezen plaats. Naast een complete museale set van de bekroonde boeken van 1986 tot heden, beschikt het museum dankzij een langdurige bruikleen van de Stichting Best verzorgde boeken over een tweede set van deze boeken die direct ter inzage zijn voor bezoekers van de leeszaal. Daarnaast beschikt het museum over een representatieve selectie van bekroonde boeken uit de periodes 1925-1929 en

1948-1970. Ten behoeve van de dag van de jurering werd de jury de gelegenheid gegeven hieruit een voorselectie te maken. De 1500 boeken uit de periode vanaf 1986 tot heden werden aangevuld met nog eens 140 boeken uit de voorgaande periodes, zodat de honderdkoppige jury ook uit de oudere jaargangen haar favoriet kon kiezen. Het was een zeer geanimeerde dag, waarbij vormgevers, lithografen, uitgevers, drukkers, binders, etc. elkaar vonden in hun liefde voor het boek. Later dit jaar wordt de keuze van honderd boeken voorzien van een toelichting van de honderd juryleden, uiteraard in boekvorm, gepresenteerd.

Topstuk uit collectie schittert bij opening BRUSK in Brugge

Op 8 mei 2026 opende Brugge de deuren van het gloednieuwe tentoonstellingsgebouw 'BRUSK'. In de openingstentoonstelling *Breedbeeld: Brugge in de Wereld*, waarin de uitgebreide connecties van de stad met andere Europese centra worden belicht, is naast topstukken uit onder andere de bibliotheken van het Vaticaan, Parijs en Oxford, één van de belangrijkste handschriften uit de collectie van Huis van het boek te zien: de *Bible historiale* uit 1372. Dit handschrift is onlosmakelijk verbonden met de Vlaamse kunstgeschiedenis. Het is afkomstig uit de kring rond de Brugse meester Jan Boudolf (ook bekend als Hennequin de Bruges), die als hofschilder van de Franse koning Karel V een sleutelrol speelde in de internationale gotiek. Vanwege de herkomst wordt het handschrift in de museale wandelgangen ook wel 'Karelkje' genoemd. Tijdens de tentoonstelling ligt het handschrift geopend op een miniatuur met de ontmoeting tussen de koningin van Sjeba (het huidige Jemen) en koning Salomo. In deze scène bezoekt

FOTO JANOU MUNNIK

de koningin Salomo om hem te bevragen en zijn legendarische wijsheid op de proef te stellen. Onder de indruk van zijn antwoorden schenkt zij hem kostbaar goud en specerijen. Deze ontmoeting symboliseert niet alleen de universele

zoektocht naar kennis, maar ook een geschiedenis van culturele uitwisseling en diplomatie. De tentoonstelling verwacht ca. 250.000 bezoekers te trekken en is in BRUSK Brugge te zien van 8 mei tot en met 6 september 2026.

Nogmaals 'Karelkje'

Nog voordat het naar Brugge afreisde is het handschrift nog uitgebreid bestudeerd bij een bezoek van prof. dr. Hugo van der Velden met een groep bachelor-studenten

van de Universiteit van Amsterdam. In zijn collegereeks *De gebroeders Van Lymborch: De wereld van de Très Riches Heures* heeft hij vervolgens verslag gedaan van zijn

onderzoek naar de geschiedenis van de herkomst van het handschrift, waarbij hij enige lacunes heeft kunnen opvullen.

Het Huis van de Munt?

De verborgen muntencollectie van de baron Van Westreenen

Wanneer je een antieke munt vasthoudt, is de kans groot dat honderden jou voor zijn geweest. Zo kan in één munt de geschiedenis van verschillende generaties schuilgaan. Los van de functie als betaalmiddel is de munt door de eeuwen heen ingezet, gebruikt en misbruikt als verhalenverteller. Want het was nooit toeval wie er op de munt werd afgebeeld. In het Romeinse Rijk werden het krachtige instrumenten van propaganda, waarmee keizers hun macht en imago door het hele rijk verspreidden. Dankzij de verzameldrift van baron Van Westreenen herbergt het Huis van het boek vandaag de dag zo'n tienduizend munten. Waarvan er op dit moment nog geen twee honderd worden tentoongesteld aan bezoekers.

Voor mijn stage bij het Huis van het boek doe ik nu een onderzoek naar de collectie Romeins-Provinciale munten van de baron. Mijn onderzoek begon met het fotograferen, wegen en meten van ruim elfhonderd exemplaren. Wat werd gevolgd door het puzzelende proces van het identificeren van iedere munt. Een proces dat soms lastig kan zijn gezien de versleten staat van sommige exemplaren.

In tegenstelling tot de centrale keizerlijke muntslag is er nog lang niet zoveel onderzoek gewijd aan provinciale munten. Pas in recente jaren is de aandacht opgebloeid, dit is te zien in het ambitieuze 'Roman Provincial Coinage' project (RPC). Het uiteindelijke doel is de ontwikkeling van een gestandaardiseerde typologie en catalogus, waarmee provinciale muntslag systematisch kan worden bestudeerd.

Dit is dan gelijk ook een groot uitgangspunt van mijn stage bij Huis van het boek: om de provinciale collectie van het museum in kaart te brengen en toe te voegen aan het Roman Provincial Coinage project. Op die manier kan de collectie van baron Van Westreenen niet alleen beter toegankelijk worden gemaakt, maar ook bijdragen aan internationaal numismatisch onderzoek en een breder begrip van de provinciale muntslag binnen het Romeinse Rijk.

Graag licht ik daarom drie bijzondere exemplaren uit die ik in mijn onderzoek ben tegengekomen.

Om te beginnen met een munt van keizer Lucius Verus geslagen in Neapolis (het huidige Nablus). Wat deze

munten bijzonder maakt, is dat de muntslag van Neapolis slechts een klein aantal van dit soort types produceerde waarop expliciet de naam van de regio werd vermeld, iets wat verder nergens voorkomt. In dit geval gaat het om Syria Palaestina, de naam die keizer Hadrianus, de adoptieve grootvader van Verus, het voormalige Judea gaf als strafmaatregel na de Bar Kochba-opstand. Op de voorzijde is het portret van de keizer te zien, op de achterkant zien we de kanaänitische godheid Baäl. Van dit specifieke type is slechts één ander exemplaar bekend bij het RPC, en dat is precies de reden dat een nieuwe toevoeging zo belangrijk kan zijn. Het eerdere exemplaar is erg versleten is, waardoor maar een deel van de tekst op de munt leesbaar is:

[....]POC CEB, ΦΛ ΝΕΑC ΠΟΛΕ CΥΡΙΑC ΠΑΛΑΙCΤΙ[...] ΕΤ ΠΘ
[.....]erus Augustus, van Flavia Neapolis, stad van Syria Palaesti[...],
jaar 89.

Met de toevoeging van het exemplaar uit de collectie van de baron zijn kan de inscriptie nu aangevuld worden tot:

ΑΥΤΟΚ ΚΑΙ ΑΥΡ ΟΥΗΡΟC CEB, ΦΛ ΝΕΑC ΠΟΛΕ CΥΡΙΑC
ΠΑΛΑΙCΤΙΝ ΕΤ ΠΘ
Keizer Caesar Aurelius Verus Augustus, van Flavia Neapolis, stad van
Syria Palaestina, jaar 89.

voorzijde het gebruikelijke beeld toont van een gelauwerd portret van de keizer, in dit geval Philip I, toont de keerzijde een opmerkelijk bijbels tafereel. De munt verbeeldt namelijk het verhaal van de Ark van Noach.

Volgens het bekende verhaal gaf God Noach de opdracht een enorme ark te bouwen om zijn familie en de dierenwereld te beschermen tegen de zondvloed. Op de rechterzijde van de munt zien we Noach en zijn vrouw in de ark, drijvend op de golven. Op het schip staat de inscriptie $|\Omega|$ (Noach). Boven de ark vliegen een raaf en een duif met een olijftak, symbolen van het einde van de vloed en de terugkeer van hoop. Links is het koppel opnieuw afgebeeld, veilig aan land. Wat deze munt zo bijzonder maakt, is niet alleen dat hij geldt als de oudst bekende afbeelding van een bijbels tafereel op een munt, maar ook

hoe het een polytheïstische Romeinse keizer indirect verbindt met judeo-christelijke beeldtaal. Opmerkelijk, aangezien het christendom op dat moment nog ruim 65 jaar illegaal zou blijven binnen het Romeinse Rijk.

Het volgende exemplaar, een bronzen munt van de keizer Pescennius Niger, is eveneens interessant. Dit type is voornamelijk niet succesvol door mij geïdentificeerd. Op de voorzijde zien we het gelauwerde portret van de keizer met een standaardopschrift. Op de achterkant zijn twee figuren afgebeeld, de zittende Tyche en een andere staande godheid met een hoorn des overvloeds. Dat de munt nog niet geïdentificeerd is kan twee dingen betekenen: het betreft een nieuw type dat niet eerder geregistreerd is óf de munt is bewerkt, wat zou betekenen dat het om een vervalsing gaat. Een munt van keizer Pescennius Niger is immers bijzonder omdat de usurpator slechts een jaar aan de macht was, waardoor er weinig munten door hem zijn uitgebracht. De reden dat ik dit exemplaar noem is niet zozeer vanwege mijn onderzoek naar de munt, maar wat ik tijdens mijn zoektocht in de archieven van de baron tegenkwam. In een van de vele handgeschreven muntcatalogi vond ik de onvindbare munt, prachtig op schaal handgetekend door de baron. De tekening laat zijn grote enthousiasme voor zijn muntcollectie goed zien. Zo zijn er nog tal van teksten en tekeningen van de baron over zijn munten die ik de komende tijd zal uitpluizen en verbinden aan de fysieke munten.

Het laatste exemplaar is een persoonlijke favoriet: een tweede-eeuwse bronzen munt uit Apamea. Waar de

munten zoals deze laten zien hoe provincies en koloniën binnen de grenzen van het Romeinse Rijk hun eigen culturele en religieuze identiteit behouden, ondanks Romeinse overheersing. Juist daardoor konden lokale tradities, overtuigingen en verhalen hun weg vinden naar de muntslag. Het is dan ook niet gek dat provinciale munten vaak een uitzonderlijke variatie aan symboliek en narratief bevatten waar complete verhalen worden samengebracht op slechts enkele centimeters brons.

Declan Frerichs

masterstudent Oude geschiedenis (Universiteit Leiden)

Een nieuwe natuur: interview met Céline Hurka

Sinds 2025 geeft Huis van het boek aan makers en onderzoekers op het gebied van typografie, boeken en illustratie de vrijheid om op de tweede verdieping van het museum hun werkproces te tonen. Na kunstenaarsresidenties van Ludwig Volbeda en het duo David Maroto en Joanna Zielińska bij typograaf en kunstenaar Céline Hurka in 2026 het spits af. Het is tevens haar eerste solotentoonstelling, waarin zij, naast materiaal uit de museumcollectie, bestaand werk en het werk dat zij tijdens deze kunstenaarsresidentie maakt, presenteert. Naar aanleiding van de tentoonstelling werd zij door Rickey Tax (natuurlijk) in de tuin van het museum geïnterviewd.

Céline Hurka

Wat was jouw eerste kennismaking met Huis van het boek?

Ik studeerde aan de KABK (Koninklijke Academie voor Beeldende Kunsten in Den Haag) en ik hoorde van klasgenoten dat zij met een project bezig waren in het museum. Ik maakte geen onderdeel uit van die klas, en op dat moment was het museum nog een beetje een mysterieuze plek. Ik schreef toen al samen met Nora Békés aan een boek over het digitaliseren van oudere lettertypen dat we in eigen beheer wilden uitgeven. We hadden de financiering via crowdfunding al rond, toen wij met jou, ongeveer op dezelfde plek, een gesprek hadden. Jij vroeg ons hoe wij het boek nog beter zouden kunnen maken. Wij hadden daar zeker ideeën over en via een apart fonds (het fonds Cox-De Ronde, RT) kon het

museum dit mogelijk maken. Het boek, *Reviving Type*, is in 2019 in het museum gelanceerd met een aantal sprekers en een kleine presentatie. Het maakte mij ook duidelijk dat als je om dingen vraagt, als je interesse toont, het ook voor beide partijen gunstig kan uitpakken, want uiteindelijk kwamen daar ook veel vrienden die het museum misschien nog niet kenden.

Kun je ons ook nog iets over jouw achtergrond vertellen?

Toen ik een jaar of 14, 15 was vroeg ik tijdens een interne stage hoe letters werden geproduceerd en mij werd verteld dat dit een heel complex proces is. En dus besloot ik dat ik dat wilde onderzoeken. Daarvoor had ik er nooit over nagedacht dat je überhaupt een lettertype kan maken. Na mijn middelbare school deed ik een stage van een half jaar bij Magma Brand design, een bureau voor grafische vormgeving in Karlsruhe dat verbonden was aan het tijdschrift *Slanted Magazine*. Zij raadden mij de KABK als de beste school aan en dit werd gelijk ook de enige school waar ik toelating heb gedaan. Ik deed mijn bachelor in grafisch ontwerp en deed nog een semester fotografie,

omdat ik nog vrij jong was en wat langer wilde leren. Direct daarop volgde ik het masterprogramma *Type and Media* en studeerde tijdens corona in 2020 af. Ik begon direct onafhankelijk en als freelancer te werken, en was ook in de gelukkige omstandigheid een beurs voor talentontwikkeling van het Stimuleringsfonds te krijgen. Na een jaar ontving ik nog een extra beurs voor talentontwikkeling en werd, na een korte tijd te werken bij Happy Media, al snel onafhankelijk. Als freelancer begon ik met projecten en onderzoek. Tijdens mijn studie had ik al klanten en ik werkte ca. acht jaar als assistent voor de fotograaf Katrin Korfmann. Daarbij hadden we een goede cursus werkpraktijk van Vanessa Lambrecht waarin de vraag werd gesteld hoe wij onze praktijk wilden inrichten. Ik kwam toen uit op 30%

FOTO STUDIO DEWI

opdrachten, 30% vrij werk, 30% lesgeven en 10% overig zaken. Het heeft mij echt geholpen daar toen al over na te denken. De fondsen hebben mij natuurlijk zeker geholpen om onafhankelijk te werken. En nu ben ik al weer in mijn derde jaar als docent aan de KABK, en kan ik mijn studenten in het museum introduceren.

En nu doe je onderzoek in Huis van het boek?

Ja, ik kreeg een beurs om onderzoek te doen, zodat ik toegang kon krijgen tot verschillende archieven. Huis van het boek heb wel altijd als heel gastvrij en goed toegankelijk ervaren. Het is fijn om zoveel letterproeven direct ter beschikking te hebben. Voor mij persoonlijk zijn ze vaak duur om aan te schaffen en ze nemen zo veel ruimte in.

Installatie in de tentoonstelling *Een nieuwe natuur*

Ik was zeer geïnteresseerd in het verlies aan biodiversiteit naast het verlies aan ornamenten in ontwerp. Het was heel inspirerend om te zien dat ornamenten een belangrijke plaats in de ontwerp-geschiedenis innemen en dat ze door lettergieterijen werden verkocht. Overigens is dit ook interessant voor mijn praktijk als letterontwerper die ik in 2023 begon. Conventionele letters zijn voor mij nu minder relevant. Ik heb geen heel exacte methode, ik wil graag gewoon veel dingen zien. Online, bijvoorbeeld op Instagram of Pinterest, zie je alleen steeds weer dezelfde vijf voorbeelden die iedereen te zien krijgt. Zo ontstaat er een soort echokamer. Mensen vergeten wat ze eigenlijk kunnen gebruiken, omdat veel wat in het verleden is gemaakt digitaal nog niet bestaat.

Publiceer je nog steeds nieuwe letters?

Ja ik heb zo'n 12 letters in mijn catalogus. Sommige zijn eigen gekke kleine projectjes, andere zijn echt grote letterfamilies, dus die maak ik in samenwerking met vrienden of collega's.

Hoe kwam je opnieuw in contact met het museum?

Ik gebruik Instagram nu niet meer, maar toen ik nog op dat platform zat plaatste ik een post over mijn onderzoek in de leeszaal. Yoeri zag dit en nodigde mij direct uit voor een koffie, en vroeg waar ik nu mee bezig was en wat mijn gedroomde project zou zijn. Ik raakte heel enthousiast en stelde ook andere kandidaten voor die hierbij een rol zouden kunnen spelen. Een van de

projecten die hieruit zijn voortgekomen zijn de culinaire performances met Trang Hà en Mattia Papp. En uiteindelijk dus ook deze kunstenaarsresidentie.

Kun je iets meer over jouw invulling van de kunstenaarsresidentie vertellen?

Ja, de kunstenaarsresidentie heeft als titel: Een nieuwe natuur. Wat mij opvalt is dat er net zoals er plantensoorten in de natuur uitsterven, in de hedendaagse typografie versiering tegenwoordig nagenoeg ontbreekt.

Enerzijds is onder invloed van het modernisme, maar ook omdat vormgevers er niet meer over beschikken. Als je niet met ornamenten geconfronteerd wordt, geef je er ook minder om. Als je de namen van de planten niet kent, zijn ze minder interessant. Dus dan interesseert het je ook minder als ze verdwijnen. Ik denk dat ik met typografie dat bewustzijn probeer te kweken.

Samen met Winnifred Dijkstra en andere collega's hebben we stukken uit de collectie geselecteerd die naast mijn eigen werk worden getoond. Enige dagen per week ben ik ook op zaal aanwezig om over mijn werk te vertellen. Ik probeer ook ter plekke te werken, maar dat is nog wat zoeken, want letterontwerp is als proces niet altijd even boeiend om naar te kijken en vraagt veel tijd en concentratie. De tentoonstelling is ook nog steeds

in ontwikkeling, want ik voeg wel eens een werk toe, of een middeleeuws handschrift moet na enige tijd worden gewisseld. Het is nog een beetje zoeken, maar er is ook heel veel vrijheid en iedereen in het museum is heel geïnteresseerd en ondersteunend.

Er is ook werk te zien dat je wellicht niet direct met een typografie associeert. Kun je daar iets meer over vertellen?

Er zijn twee grotere werken die in samenwerking met anderen zijn ontstaan. In een aparte ruimte is de zogenaamde Geheime lettertuin te zien. Deze is gemaakt door de Haagse Studio Pointer, die ik vroeg een speelse reflectie op mijn werk in de digitale ruimte te ontwikkelen. Ze zijn echt geweldig in interactief en multimedia werk. Zij plaatsten mijn ontwerpen als planten in een tuinlandschap. Helaas was het na de lancering van mijn website maar twee dagen te zien en ik wilde het graag wat langer zichtbaar maken. Nu is het een interactieve introductie op de tentoonstelling, waarbij de bezoeker wordt uitgenodigd door middel van een gamecontroller door de tuin te navigeren en de lettertypen en verschillende plantensoorten te ontdekken. Het lijkt vooral kinderen en jonge mensen aan te spreken, en dat is verder prima. Andere bezoekers kunnen wellicht meer de wandkleden waarderen, die ik samen met de textielkunstenaar Yamuna Forzani maakte. Voor deze tapijten, *Symbols of Utopia* geheten, gebruiken wij ornamenten en symbolen die verbonden zijn met de emancipatie van vrouwen. De kleden worden gemaakt in het textielmuseum in Tilburg en er worden

stukken met de hand opgenaaid, door ons of met hulp van anderen. En ook is het ontwerp het resultaat van onderzoek hier.

Dat is ook goed te zien door de relatie te leggen met het werk van William Morris. Het geeft de tentoonstelling een breed spectrum: van digitaal naar handwerk. En nu probeer je ook jouw studenten inspiratie op te laten doen in het museum?

Ik hoop dat het gaat lukken. Het ligt wellicht ook wel aan de nieuwe generatie die al zoveel online kan vinden en voor wie het soms lastig is om ergens naar toe te gaan of om met iemand te praten. Misschien speelt zelfs corona nog een rol hier. Een directe opdracht of taak zou ook kunnen helpen. Ik zou graag na deze kunstenaarsresidentie specifieke projecten met studenten willen doen, of gewoon zelf onderzoek doen.

De open leeszaal die jullie nu hebben is heel goed en zou meer aandacht mogen krijgen. Wat ook zou helpen als er meer van de collectie zichtbaar wordt gemaakt, zodat je als onderzoeker al een idee hebt wat je bij bepaalde titels kunt verwachten. Je zou zelfs onderzoekers kunnen vragen zelf wat digitaal beeld maken van tien boeken waarover zij iets kunnen vertellen, en dat beeld vervolgens beschikbaar te stellen. Op die manier kun je ook een mooi visueel archief opbouwen.

De tentoonstelling *Een nieuwe natuur* is tot en met 25 oktober op de tweede verdieping van het museum te zien.

FOTO JOEL QUAYSON

Vitrine in de tentoonstelling *Een nieuwe natuur*

Wilt u meer betekenen voor Huis van het boek?

Bestiarium, handschrift, West-Frankrijk, ca. 1450 (Coll. Huis van het boek)

Voor iedereen die het museum een extra warm hart toedraagt, hebben wij begin dit jaar de Vergulders Kring in het leven geroepen: een geefkring van betrokken donateurs die samen bijdragen aan de toekomst van Huis van het boek. Tijdens de nieuwjaarsreceptie in januari 2026 gaven we hierover een update en inmiddels hebben de eerste Vergulders zich al aangesloten. Daar zijn wij ontzettend dankbaar voor.

Waarom steun nodig

Als Rijksmuseum ontvangt Huis van het boek structurele steun van het ministerie van OCW. Deze steun is gericht op het behoud en onderhoud van onze uitzonderlijke collectie. Die basis is onmisbaar, maar helaas niet voldoende om nieuwe ideeën en projecten te realiseren. Met steun van de Vergulders Kring kunnen we initiatieven mogelijk maken die de collectie tot leven brengen én verschillende generaties boekliefhebbers met elkaar verbinden. Denk aan vernieuwende tentoonstellingen, kunstenaars die onderzoek doen in de collectie, nieuwe schoolprogramma's en gratis activiteiten zoals boekenlunches, open microfoon

evenementen en boekenclubs. De Vergulders Kring staat aan de basis van deze vernieuwing. Als lid van het eerste uur bent u niet alleen een gever, maar bouwt u als pionier actief mee aan de fundamenteën voor de toekomst van ons museum.

Vergulders Kring

Als onderdeel van de Vergulders Kring steunt u het museum met een jaarlijkse gift van af € 2.000, gedurende vijf jaar. Puur mecenaat, vastgelegd in een fiscaal voordelige overeenkomst. Daarnaast wordt u als Vergulder automatisch Vriend voor het leven van de Vereniging Vrienden van Huis van het boek.

Wat de Vergulders Kring bijzonder maakt, is de persoonlijke betrokkenheid en het directe contact. Als dank nodigen wij onze Vergulders jaarlijks uit voor een diner met de directie. Tijdens deze avond nemen we uitgebreid de tijd om samen te tafelen, u persoonlijk mee te nemen in onze plannen en op informele wijze van gedachten te wisselen over de ontwikkelingen en ambities van het museum.

De kring is nog jong en volop in ontwikkeling. Juist daarom hopen wij dat meer betrokken Vrienden zich bij ons aansluiten. Samen bouwen we aan een groep van mensen die niet alleen genieten van het museum, maar ook actief willen bijdragen aan de toekomst ervan.

Meer informatie

Wilt u ontdekken of de Vergulders Kring bij u past? Dan nodigen wij u van harte uit voor één van onze informele koffie- en kennismakingsmomenten in het museumcafé. Daar vertellen wij (Yoei en Lisa) u graag meer over de kring en de mogelijkheden van periodiek schenken.

Woensdag 24 juni | 11:00 – 12:00

Donderdag 10 september | 15:00 – 16:00

Dinsdag 1 december | 11:00 – 12:00

Aanmelden voor een van deze momenten, of voor een afspraak op een ander moment dat u beter uitkomt, kan via Lisa Schmidt (coördinator Development & Fondsenwerving) - lisa.schmidt@huisvanhetboek.nl 06 17 04 03 22.

Opening van de tentoonstelling *Apocalyps, Vrees en Hoop*

Aanwinsten

Textiele werken

Via baron Van Westreenen zijn een klein aantal op textiel gedrukte uitgaven uit de achttiende en negentiende eeuw in de collectie gekomen, waaronder een Leids proefschrift en een miniatuurboek met de werken van Pindarus uit 1754. Het textiel in kwestie is witte zijde, waarmee het boek van gebruiksvoorwerp een luxe voorwerp wordt. Van een geheel andere orde is *A textile room* van de Franse kunstenaar Ariane Toussaint. Verre van een luxeobject, maar exclusief is het wel: de oplage is slechts 5 exemplaren. Toussaint, al enige tijd in Den Haag woonachtig, deed als artist-in-residence in Boekarest onderzoek naar verbanden tussen handwerken, vrouw zijn en huiselijkheid. Dat onderzoek is enerzijds ingegeven door haar fascinatie voor handgemaakt en versierd textiel als een uiting van levensplezier, en anderzijds door de notie dat handwerken symbool staat voor onderbetaald werk dat lang specifiek voor vrouwen was bestemd. In dit visuele essay stelt Toussaint fundamentele vragen: is huiselijkheid onlosmakelijk verbonden met vrouwelijkheid? Hoe vinden vrouwen bevrijding door middel van handwerk? Toussaint onderzoekt hoe volkskleding en antiek textiel verhalen overbrengen en hobbykunst creativiteit kan ontketen, en zij bepleit een hedendaagse vorm van huiselijkheid. De illustraties bij haar essay zijn ontleend aan of geïnspireerd op handwerkgidsen. De belettering brengt het tijdschrift *Burda* in herinnering. Om van *A textile room* een intieme ervaring te maken, besloot Toussaint de tekst in zeefdruk op katoen aan te brengen, zeven katernen dik, die zij uiteraard met de hand, tot een boek samenbracht. De praktijk van het lezen wordt hiermee een tactiele ervaring.

FOTO ARIANE TOUSSAINT

Ariane Toussaint (Typografie; Zahari Dimitrov), *A Textile Room*. The Hague, 2026

FOTO FRANK JANSEN

Yoko Tawada en Veronika Schäpers, *The Island of Eternal Life*, Karlsruhe, 2024

Ook bij *The Island of Eternal Life* van Veronika Schäpers komt het nodige handwerk kijken. De uitgave is gevat in een met aluminium gecoate, brandwerende 'bousaizukin'. Deze kussenachtige kap is ontworpen om kinderen te beschermen tegen verwondingen in geval van een aardbeving, en hangt standaard aan de stoel van elk basisschoolkind. De kappen voor deze editie zijn vervaardigd door drie naaisters, wier kimono-atelier in maart 2011 bij de ramp in Fukushima met de grond gelijk werd gemaakt. De naaisters begonnen vervolgens een coöperatie om door de ramp getroffen vrouwen te ondersteunen. *The Island of Eternal Life* is een dystopisch verhaal van de Japanse auteur Yoko Tawada en beschrijft een vrijwel compleet van de buitenwereld afgesneden Japan in het jaar 2023. Die isolatie is het resultaat van een opeenvolging van rampen die in 2011 begon met de aardbeving, tsunami en kernramp in Fukushima. De Japanse maatschappij is teruggeworpen tot een primitief bestaan waarbij de zeer verzwakte jongere generatie wordt verzorgd door hun onsterfelijk geworden ouderen. Veronika Schäpers is na de ramp in Fukushima met haar gezin teruggekeerd naar Duitsland, maar de Japanse cultuur blijft haar werk sterk beïnvloeden, zowel in onderwerpkeuze als in materiaalgebruik. De basis voor het boek zijn drie foto's uit speciale krantenedities die op straat werden uitgedeeld na 'Fukushima'. Deze zijn sterk uitvergroot in offset opnieuw afgedrukt. Op de achterzijde van een van de foto's is de tekst van Tawada in het Japans en in Engelse vertaling afgedrukt in een zilveren lettertype. Deze is doorspekt met kleine gaatjes die pagina na pagina groter worden en de letters 'opeten', waardoor ze tegen het einde bijna zijn opgelost. Elke tekstpagina wordt afgewisseld met een gedeelte van de andere twee foto's, waarop ook de naam van een van de twintig Japanse kerncentrales is gedrukt. De tegenoverliggende tekstpagina bevat de bijbehorende geodata, die zichtbaar wordt onder het licht van de uv-

lamp die bij het boek is meegeleverd. Hierdoor kan de tekstpagina onheilspellend opgloeien en radioactiviteit suggereren. Toch maar de kap opzetten?

Prekoloniaal schrift voor het eerst gedrukt

Sarah Kemle, geboren en getogen op de Filipijnen, werkt al enige tijd als IT-deskundige, tot zij in 2021 besluit haar ambities als kunstenaar weer op te pakken. Na haar afstuderen in 2023 aan de Akademie für Gestaltung und Design in München, begint zij in 2024 in Nederland aan een zogeheten Walz. Dit is een traditie in Duitstalige landen, waarbij jonge gezellen na hun officiële leertijd op reis gaan om bij verschillende meesters hun vaardigheden te verfijnen. In het Grafisch atelier in Hilversum is zij in de leer geweest bij Thomas Gravemaker, de drukker en vormgever die ook als vrijwilliger op ons drukkerijzolder actief is. Voor haar project aldaar laat Kemle zich inspireren door het werk van de ook in Huis van het boek vertrouwde 'schilder met de drukpers' Frans de Jong (1921-2010). Voor het project *Maan, Moon, Mond* drukt zij met ornamenten op de voorzijde verschillende stadia van de maan, en op de achterzijde *Bugtong* (traditionele Filipijnse raadsels) over de maan in het Tagalog (de nationale taal van de Filipijnen). Ter aanvulling besluit zij hierbij complexe lettervormen uit het Baybayin te gebruiken, een Filipijns voorkoloniaal schrift, dat in deze uitgave voor het eerst in hoogdruk is uitgevoerd. In overleg met Sarah Kemle heeft Thomas Gravemaker zijn exemplaar aan Huis van het boek geschonken.

Rickey Tax

Sarah Kemle, *Maan Moon Mond*, Hilversum, 2024

The Little Abolitionist uit circa 1845. Uitgegeven door Darton & Clark te Londen

Een zeldzaam anti-slavernij boek

Onlangs was Huis van het boek in de gelegenheid de zeldzame uitgave *The Little Abolitionist* uit circa 1845 aan te schaffen. Uitgegeven door Darton & Clark te Londen, behoort het tot de vroegste voorbeelden van abolitionistische lectuur die zich specifiek richtte op een jong vrouwelijk publiek. Dat maakt het een bijzonder getuigenis van een cruciaal moment in de Europese emancipatiebeweging. Wereldwijd zijn slechts drie exemplaren bekend. De andere twee bevinden zich in de Morgan Library in New York en in de bibliotheek van UCLA – beide met handgeschreven inscripties van eigenaresses uit de negentiende eeuw, wat de specifieke rol van vrouwen in de abolitionistische beweging onderstreept.

Vanaf het einde van de achttiende eeuw beseffen abolitionisten dat het winnen van de publieke opinie begint bij de opvoeding. Vooral jonge vrouwen komen in beeld als doelgroep. Literatuur gericht op deze groep wordt een belangrijk instrument in de ideologische strijd tegen de slavernij.

Het boek opent met het iconische beeld van een knielende, geketende tot slaaf gemaakte: het beroemde embleem van de Britse abolitionistische beweging, oorspronkelijk ontworpen door Josiah Wedgwood in 1787. Daarna volgen vijf verhalen: *The Little Abolitionist*, *The Wanderer's Return*, *Master and Slave*, *Earth and Her Children* en *The Fakeham Ghost*.

Uitgever Darton & Clark, gevestigd op Holborn Hill in Londen, was in de eerste helft van de negentiende eeuw een naam in progressieve jeugdliteratuur. De firma durfde maatschappelijke kwesties aan te kaarten en wist morele boodschappen te verpakken in aantrekkelijke, soms ronduit luxueuze boekjes.

Yoei Meessen

Bericht van de Vrienden

De Vrienden zijn ongelooflijk belangrijk voor het museum. Zonder Vrienden zou er veel minder aangeschaft kunnen worden. En door de Vrienden weet het museum zich gesteund. Ook voor de buitenwereld is de grote Vriendenvereniging een blijk van de gezondheid van het museum. Zo was bijvoorbeeld de visitatiecommissie die twee jaar geleden het museum bezocht heel enthousiast over de bloeiende vriendenvereniging van Huis van het boek.

Een terugkerend moment om te reflecteren op het belang van de Vrienden voor het museum is de jaarlijkse nieuwjaarsreceptie. Die vond dit jaar plaats op vrijdag 30 januari. Rickey Tax liet weer prachtige nieuwe aanwinsten zien die door uw steun konden worden aangeschaft. Een lezing van Marie-Christine van der Sman over “De roof van de Oranje-collecties” bood interessante informatie over de rol in deze kwestie van Johan Meerman, wiens collectie aan de basis staat van ons museum. Verder keken we terug op een mooi jaar: er waren speciale Vriendenrondleidingen over de tentoonstellingen in het museum, lezingen en boekenlunches (bent u daar wel eens bij? Doen!). Dergelijke bijeenkomsten zijn belangrijk omdat je daar samen kijkt, praat en vragen stelt en daardoor op een andere manier op het museum en het boek reflecteert. Ook was er weer een geanimeerde Vriendendag waarover u in het

voorgaande nummer van Leeslint heeft kunnen lezen. Daar hield uw voorzitter een kleine enquête waar uitkwam dat Vrienden een dag in huis ook wel eens op prijs zouden stellen. Dat is de reden dat we voor de Vriendendag 2026 een programma opgesteld hebben dat zich helemaal in Huis van het boek afspeelt. Rickey Tax houdt een lezing over minder bekende hoofdstukken uit de geschiedenis van het museum en zes experts tonen elk een door hen gekozen boek uit de collectie van het museum. De middag start met een lezing door een jonge onderzoeker en cartografisch fellow van het Allard Pierson, Jolan Lammertink, over de kaartenmakersfamilie Visscher. Daarna volgt een programma van Vrienden voor Vrienden. In een volgend nummer van Leeslint kunt u lezen hoe dit allemaal verlopen is.

Het blijft belangrijk nieuwe Vrienden te werven. Daartoe is er een nieuwe aantrekkelijke folder gemaakt die we ruim willen verspreiden. Ook u kunt een stapeltje meenemen om die uit te delen onder vrienden en bekenden. En de Vriendenstichting neemt sinds enkele jaren deel aan de organisatie van de prijs voor Jonge Boekverzamelaars. Afgelopen jaar werd de prijs toegekend aan Laurens de Man die zich voor zijn verzameling liet inspireren door de miniatuurbibliotheek van Huis van het boek, de Bibliotheca Thurkowiana. In het najaar zal hij een lezing komen geven over zijn verzameling. En we zijn van plan nog andere speciale Vriendenlezingen te organiseren. We hopen dat al die activiteiten u stimuleren om vaker naar het museum te gaan, een lezing of boekenlunch te bij te wonen en dan een (jonge) boekenliefhebber mee te nemen. En wellicht inspireert u dit om dit jaar eindelijk die stapel ongelezen boeken aan te pakken en eens een bijzonder boek uit uw eigen boekenkast te halen, waarover u vervolgens bij een van de volgende vriendenbijeenkomsten zult kunnen vertellen.

Marieke van Delft

Nieuwe Vrienden

Laurens de Man, Utrecht
Joan van der Star, Den Haag
Marie Christine van der Sman, Den Haag
Hans Oerlemans, Den Haag
Karin Nullamento
C. Sanders Gerits
Joyce Weber, Den Haag
D. Herderschee, Hilversum
Marjolein van Houten, Wormer

Colofon

Leeslint is een halfjaarlijkse uitgave van Huis van het boek.

Leeslint wordt gratis toegezonden aan de Vrienden van het museum.

Alle correspondentie te richten aan de redactie van Leeslint:

Prinsessegracht 30
2514 AP Den Haag
t (070) 205 72 54
rickey.tax@huisvanhetboek.nl

Eindredactie Rickey Tax
Redactieraad Aafke Boerma en Rickey Tax
Correctie Thom van Rossum
Fotografie Frank Jansen (tenzij anders vermeld)
Ontwerp Studio Tint, Den Haag
Vormgeving Jelle Hellinga, Den Haag
Druk: robstolk, Amsterdam

ISSN 0928-2262
Oplage 2000 exemplaren
Papier Biotop 120 grams
Letters Trinité van Bram de Does en
Productus van Petr van Blokland